

УДК 353 (477)::339.9

DOI <https://doi.org/10.32782/cuj-2023-2-6>**Рагімов Фаіґ Вагіф огли**

кандидат наук з державного управління,
керівник Громадської наукової організації
«Фундація публічно-правових ініціатив»
ORCID: 0000-0001-5645-4560

**ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

У статті досліджено функціонування механізмів державного управління сталим розвитком регіонів (МДУ СРР). Метою дослідження є теоретико-методологічне обґрунтування МДУ СРР та розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення в умовах глобалізації. Здійснено системне дослідження формування концептуальних засад удосконалення механізмів державного управління сталим розвитком регіонів в умовах глобалізації. На цій основі систематизовано принципи розробки та функціонування комплексного механізму державного управління на регіональному рівні, що характеризує рівень здатності системи публічного управління не лише функціонувати в умовах суспільних трансформацій, а й запроваджувати інноваційні форми та методи діяльності на рівні адміністративно-територіальних одиниць. Встановлено, що стратегічним напрямом інституціональних змін у системі державного управління в Україні є трансформація наявної моделі територіального управління, запровадження принципів децентралізації та субсидіарності, імплементація позитивного зарубіжного досвіду регіонального управління.

Доведено, що наявні теорії регіонального розвитку належать до інтегрованого наукового напрямку, що поєднує економічні, соціальні, культурні, екологічні та інші сфери функціонування регіонів з метою формування системи уявлень про закономірності їх розвитку і функціонування. На основі методології теорії регіонального розвитку є можливість: 1) виявляти тенденції розвитку регіонів; 2) розробити моделі й механізми регіонального розвитку; 3) спрогнозувати результати реалізації галузевих і локальних реформ; 4) напрацювати алгоритми реалізації системних реформ на основі зарубіжного досвіду та принципів «Good governance». Запропоновано концептуальні підходи до прийняття та реалізації стратегій регіонального розвитку. Встановлено, що держава як носій загальнонаціональних інтересів та конституційних гарантій має забезпечити наступність у створенні та постійному удосконаленні концептуальних основ, інституціональних механізмів реалізації регіональної політики, реалізації конкретних локальних проектів і програм.

Обґрунтовано зміст сучасного концепту сталого розвитку в системі публічного управління, що при збереженні усталених конструктивних ознак детермінується та сутнісно змінюється в організаційно-правовому, інституціональному та адміністративно-політичному розумінні. Доведено дихотомічний зв'язок процесів регіоналізації, глобалізації та децентралізації. понятійно-категоріальний апарат науки державного управління, зокрема в частині уточнення змісту понять «механізми державного управління сталим розвитком регіонів», «державне управління регіональним розвитком», «сталий розвиток регіонів», розроблені з урахуванням європейського досвіду раціоналізації регіональної політики.

Ключові слова: глобалізація, державне управління, децентралізація, європейські стандарти, механізми державного управління, публічне управління, сталий розвиток.

**Rahimov F. FORMATION OF THE MODERN PARADIGM OF PUBLIC ADMINISTRATION
IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION AND DECENTRALIZATION**

The article examines the functioning of mechanisms of state management of sustainable development of regions (MSU of the SRR). The purpose of the study is the theoretical and methodological substantiation of the MSU of the SRR and the development of practical recommendations for their improvement in the conditions of globalization. A systematic study of the formation of the conceptual foundations of the improvement of state management mechanisms for the sustainable development of regions in the conditions of globalization was carried out. On this basis, the principles of development and operation of a complex mechanism of state administration at the regional level are systematized, which characterizes the level of the ability of the public administration system not only to function in the conditions of social transformations, but also to introduce innovative forms and methods of activity at the level of administrative-territorial units. It was established that the strategic direction of institutional changes in the system of public administration in Ukraine is the transformation of the existing model of territorial

administration, the introduction of the principles of decentralization and subsidiarity, the implementation of positive foreign experience of regional administration.

It is proved that the existing theories of regional development belong to the integrated scientific direction, which combines economic, social, cultural, ecological and other spheres of functioning of regions in order to form a system of ideas about the regularities of their development and functioning. Based on the methodology of the theory of regional development, it is possible to: 1) identify regional development trends; 2) develop models and mechanisms of regional development; 3) predict the results of the implementation of sectoral and local reforms; 4) develop algorithms for the implementation of system reforms based on foreign experience and the principles of «Good governance». Conceptual approaches to the adoption and implementation of regional development strategies are proposed. It was established that the state, as the bearer of national interests and constitutional guarantees, must ensure continuity in the creation and constant improvement of conceptual foundations, institutional mechanisms for the implementation of regional policy, and the implementation of specific local projects and programs.

The content of the modern concept of sustainable development in the system of public management, which, while preserving the established constructive features, is determined and essentially changes in the organizational-legal, institutional and administrative-political sense is substantiated. The dichotomous relationship between the processes of regionalization, globalization, and decentralization is proven. The conceptual-categorical apparatus of the science of public administration, in particular in the part of clarifying the content of the concepts «mechanisms of public administration of sustainable development of regions», «state administration of regional development», «sustainable development of regions», developed taking into account the European experience of rationalization of regional policy.

Key words: globalization, public administration, decentralization, European standards, public administration mechanisms, public administration, sustainable development.

Вступ. Сучасна методологія дослідження основ формування парадигми публічного управління передбачає застосування порівняльного аналізу діяльності органів влади в Україні та зарубіжних країнах. Такий аналіз базується на принципах інноваційності: поєднання конституційно встановлених процедур державного адміністрування та складових соціального управління; розвиток демократичних принципів державного регулювання, інституціоналізація громадського впливу на прийняття державно-управлінських рішень при виробленні державної політики; об'єктивність, загальнодоступність, повнота і оперативність інформації; раціональна організація апарату управління; планування та прогнозування розвитку; проведення кадрової політики в органах державного управління за принципами професіоналізму; гарантія законності та контроль за виконанням і дотриманням законів.

У дослідженнях проблем формування парадигми публічного управління доцільно оперувати визначенням системи як цілісного утворення з новими інтегративними якостями, що не властиві його компонентам окремо, а виникають завдяки їх взаємодії. Адже власна національна система публічного управління в Україні визначається через дотримання певних правил і процедур саме демократичного

врядування, що формалізовані у процесі європейської інтеграції, й уточнюються в контексті поняття «європейська ідентичність» як в правових актах ЄС, так і в двосторонньому форматі «Україна - ЄС». Насправді, взаємодія у певній системі управління визначається потребами саморегуляції, збереження і саморозвитку управлінських систем різного рівня складності, виявляється у процесах управління, у зміні систем, у поєднанні з інформацією про об'єкт і мету управління.

Саме тому науковим завданням дослідження засад концептуальних засад публічного управління є побудова ефективної інтегрованої системи управління відповідно європейських традицій належного врядування, й одночасно – формулювання сучасної національної ідеї Української держави – «Україна – європейська держава». При цьому дослідження європейського досвіду конституювання систем публічного управління дозволяє запропонувати інтегровану систему публічного управління в контексті розвитку євроінтеграційного процесу.

Доцільно визначити основні завдання трансформації системи державного управління: гармонізація законодавства України із законодавством ЄС, імплементація норм законодавства найбільш розвинених демократичних країн-членів ЄС, адаптація національної

правової системи України до європейської правової системи, проведення низки державних системних реформ (конституційної, судової, адміністративної, системи самоврядного управління, численних галузевих реформ). Водночас, європейський вектор розвитку України вимагає нагального вирішення проблеми територіальної організації влади на основі побудови досконалих механізмів регіонального управління.

З метою конкретизації змісту державного управління на регіональному рівні за умов розвитку ринкових відносин важливо визначити: по-перше, як формується та реалізується сучасне державне (публічне) управління на регіональному рівні; по-друге, на основі яких принципів відбувається взаємодія механізмів управління і самоврядування; по-третє, наскільки доцільним на сьогодні є виокремлення субрегіональних рівнів та яка їх роль у формуванні стратегії сталого розвитку. На основі вирішення наведених завдань можливо оцінити рівень керованості будь-яких підсистем державного (публічного) управління. При цьому якісне оновлення механізму державного управління сталим розвитком потребуватиме врахування зовнішніх та внутрішніх факторів раціоналізації державного управління.

Разом з тим, інституціональне та організаційно-правове забезпечення функціонування механізмів державного управління сталим розвитком регіонів в умовах глобалізації в межах окремих досліджень спеціально не вивчалось. В існуючих наукових працях ці питання досліджено у контексті більш широкої проблематики становлення та розвитку регіональних механізмів діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, децентралізації влади, а також аспектів єврорегіонального співробітництва. При цьому сталий розвиток регіонів у більшості досліджень є усталеним поняттям, що апріорно визначався на основі положень міжнародних правових актів, доктрин, концепцій.

Матеріали і методи. Теоретична та методологічна основи дослідження у статті передбачають необхідність узагальнення науково-практичного досвіду нормативно-правового забезпечення функціонування механізмів державного управління сталим розвитком регіонів, систематизації організаційних засад державної регіональної політики. Для реалізації поставлених використано комплекс методів наукового дослідження. Методологічні підходи дослідження впливу глобалізації на систему публічного управління базуються на методологічному концепті концепцію глобаль-

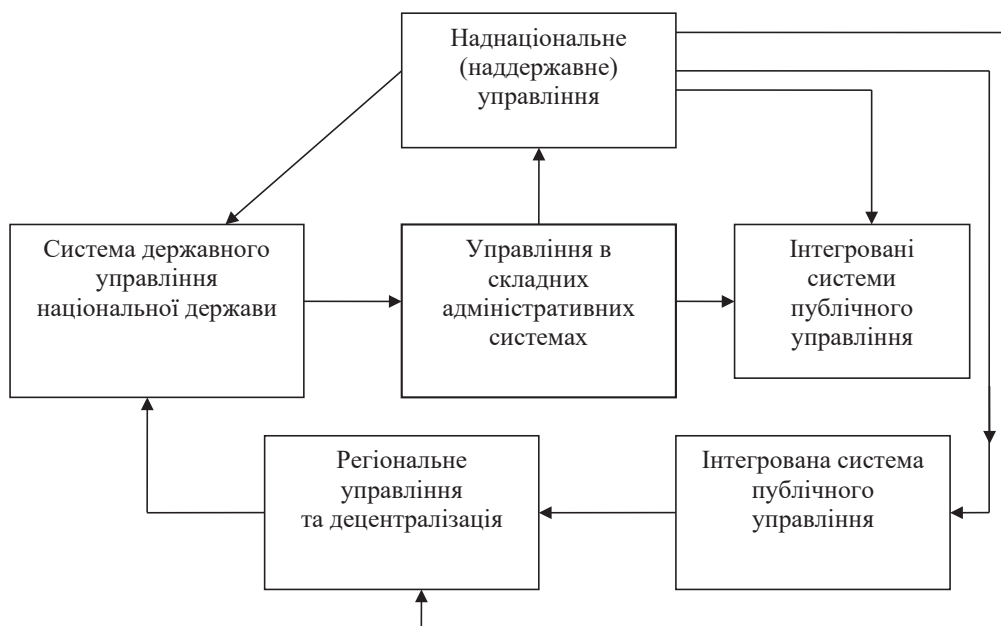

Рис. 1. Модель функціонування інтегрованої системи публічного управління

ної інтеграції, запропонованої Р. Войтович як засобу об'єднання держав, який забезпечує структурну трансформацію сучасної системи міжнародних відносин і сприяє паритетному розподілу соціально-політичного, економічного та культурного потенціалу між державами. Вибір методів дослідження обумовлений метою статті, яка побудована на застосуванні системного підходу, що забезпечило розгляд засад раціоналізації механізмів державного управління сталим розвитком регіонів.

Концептуальною основою статті виступає твердження, що публічне управління в Україні виступає у сучасних умовах як цілеспрямований організуючий та регулюючий вплив держави (через систему органів влади та посадових осіб) на суспільні процеси і діяльність людей з метою реалізації суспільної потреби в управлінні відносинами в системі «державна влада – суспільство – особистість». Реформування всієї сфери публічного управління має базуватися на демократизації управлінських відносин, відповідно до принципів розподілу влади, відкритості, підконтрольності суспільству, за умови суспільної взаємодії як результату узгодження інтересів соціальних груп.

Водночас, в контексті детермінації парадигми публічного управління на рівні національної держави, зазначимо, що нині відбувається процес виокремлення самостійних чинників впливу на трансформацію управління, через, по-перше дотримання комплексу «зовнішніх критеріїв» (стандарти ЄС, особливості відносин з міжнародними організаціями); по-друге, абсолютизацією політичного чинника в державному управлінні (наприклад, своєрідне «квотування» посад в державному управлінні через інститут політичних, адміністративних та патронатних посад). Таким чином, сучасна трансформація державного управління в умовах децентралізації на даному історичному етапі не мінімізує кризові ситуації в системі публічного управління, а створює самостійні колізії в управлінському механізмі держави.

Результати. Формальна визначеність державного управління як типу суспільно важливої діяльності, яка здійснюється певною сукупністю суб'єктів, зокрема органами дер-

жавної влади, як впливу держави на розвиток суспільних відносин, як виконавчо-розпорядчої діяльності системи органів влади показує важливість взаємозв'язку понять державної влади, яка відповідно до Конституції України [1] реалізується органами законодавчої, виконавчої та судової влади, та власне, механізмом державного управління, який виступає комплексним поняттям, що включає: 1) організаційний, правовий, адміністративний, інституціональний аспекти; 2) концептуальне визначення державної політики у сферах державного, регіонального, та галузевого управління та інших сферах суспільного життя; 3) асади державного регулювання розвитку країни, регіону, галузі, а також програми їх реалізації; 4) систему та структуру органів влади; 5) співробітництво у сфері міждержавного регіонального управління тощо.

Вважаємо обґрунтованим сучасний підхід вітчизняних дослідників щодо теоретико-методологічної проблеми публічного управління, яка зводиться до того, що «процеси управління властиві лише складним, динамічним системам, іманентним атрибутом яких є самоуправління, тобто здатність до впорядкування системи, приведення її у відповідність до об'єктивної закономірності даного середовища, оптимізації її функціонування» [2, с. 40; 3]. Саме тому в контексті розробки парадигми публічного управління важливо вказати, що управління як соціальне явище на даний час детермінується потребами суспільного розвитку та потребує регулювання діяльності органів державної влади шляхом правового визначення форм, методів, принципів такого регулювання. Слід вказати на дискусійність сучасного трансформаційного тренду у сфері публічного управління, обумовленого інституціональною зміною системи управління, дихотомією конституційних норм і положень законопроектів у сфері державного та регіонального управління, нерозробленістю функціональних механізмів управління. Актуальність вирішення проблеми раціональності управління полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні категорій «механізми державного управління», «соціальна держава», «публічне

управління», так і у виявленні взаємозалежності процесів децентралізації, глобалізації, інтеграції а також модернізації управління, розвитку і ствердженні в державно-управлінській діяльності концепції сталого розвитку (рис. 2). Особливої уваги заслуговують підходи до визначення особливостей функціонування механізмів державного управління сталим розвитком регіонів (МДУ СРР) в умовах глобалізації [4; 5], які включають: конструктивний аспект впливу глобалізації, іманентно властивий сучасному етапу глобалізації (формування принципів публічного управління, гармонізація правових норм до стандартів урядування Європейського Союзу, розвиток громадянського суспільства), а також деструктивний аспект впливу глобалізації, що виявляється в особливостях функціонування МДУ СРР в умовах глобальних протиріч, при цьому відбувається декомпозиція структури системи публічного управління та деформується функціональні зв'язки між суб'єктами управління.

Так само важливо вказати на практичні підходи щодо застосування засобів раціона-

лізації державно-управлінської діяльності в контексті реформування регіональної політики держави шляхом розробки засад функціонування механізмів регіональної політики на основі концепцій та моделей регіонального управління, при цьому сталий розвиток регіонів запропоновано характеризувати як сутнісну ознаку публічного управління саме в трансформаційний період.

Система державного управління в Україні перебуває на етапі радикального реформування, модернізації принципів, правил і процедур. Це передбачає зміни в діяльності органів публічної адміністрації, до якої за європейською традицією ми відносимо органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, імплементацію сучасних європейських принципів управління. Європейські принципи публічного управління як сучасні загально-визнані демократичні цінності європейської цивілізації слугують орієнтиром проведення державно-правових реформ у країнах Центральної та Східної Європи.

Саме тому сучасний МДУ СРР) базується на таких концептуальних засадах:

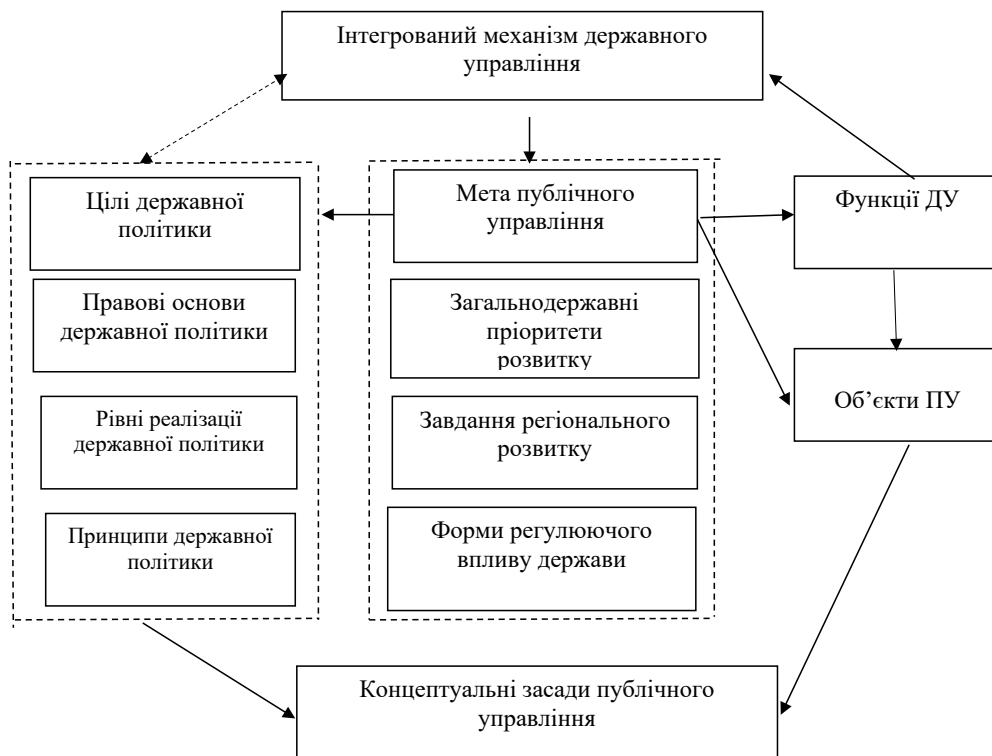

Рис. 2. Схема формалізації основ формування парадигми публічного управління

1) конституюванні адміністративно-правової моделі державного управління на основі положення Конституції України – «Україна є суверенною, незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою»;

2) закріпленні принципів державної регіональної політики і визначенні сталого розвитку як напряму розвитку суспільства для задоволення потреб нинішнього покоління з урахуванням інтересів майбутніх поколінь;

3) реалізації засад, принципів та підходів формування регіональної політики Європейського Союзу;

4) децентралізації влади в Україні на основі сучасних європейських принципів публічного управління.

Доцільно виокремити декілька кваліфікаційних аспектів процесу розроблення та функціонування МДУ: 1) формування предметного поля дослідження; 2) розробка (уточнення) понятійно-категоріального апарату; 3) формалізація власне механізмів управління (у вигляді дескриптивних моделей); розробка механізмів державного регулювання; формування засад державної політики у певній сфері. При цьому завжди використовується фактично однаковий методологічний базис, комплекс дослідницьких методів, засоби екстраполяції результатів та відповідно, напрацьовується дотичний теоретико-методологічний масив. Вважаємо, що у такому розумінні розкриття проблематики функціонування МДУ СРР в умовах глобалізації потребує відтворення основ методологічних розробок на оновленні теоретичної основи дослідження МДУ, так і врахування тих системних змін, що відбулися в Україні і світі з 2014 р.

Нами пропонується зосередити увагу на особливостях і тенденціях функціонування МДУ СРР, які характеризують здатність системи державного управління функціонувати в умовах глобалізаційних викликів. Адже детермінуючи три виміри глобалізації: культурний, економічний, та політичний, ми маємо вести мову про економічний контент глобалізації, що по суті визначає сутність глобальних політичних та глобальних культурних (ідеологія споживання) процесів. Варто нагадати, що на

самому початку глобалізація сприймалася як певне продовження модернізації [6].

На цій основі варто зазначити, що формування ефективного МДУ неможливо на сьогодні без ефективного державного управління розвитком регіонів. Розробка раціонального механізму управління регіоном потребує чіткого визначення поняття регіон, нормативного закріплення принципів та напрямів державної регіональної політики, детермінації регіону у вигляді складної системи. Вимагає свого розроблення і сучасна парадигма сталого розвитку регіонів, принципи державної регіональної політики, що виходять із комплексу функцій та методів державного управління. На основі імперативу євроінтеграційної політики важливо трансформувати наявний МДУ розвитку регіонів, запровадити європейські принципи формування регіональної політики, адаптовані до викликів і загроз глобалізації. Такий підхід дозволить задіяти нові (апробовані світовою практикою) організаційні та інституційні механізми й інструменти реалізації регіональної політики; диверсифікувати джерела, запровадити нові підходи до надання бюджетних коштів і фінансування регіонального розвитку; розширити можливості регіонів щодо залучення приватного капіталу, коштів міжнародних фондів для фінансування регіональних і міжрегіональних проєктів. Більше того, в умовах глобалізації, кризи концепту національної держави ефективна регіональна політика мінімізує загрози власне для функціонування МДУ, дозволяє уточнити адміністративно-організаційні напрями державотворення, повноваження і особливості органів державної влади всіх рівнів

Висновки. Стратегічним напрямом інституціональних змін в системі державного управління в Україні є трансформація наявної моделі територіального управління, запровадження принципів децентралізації та субсидіарності, імплементація позитивного зарубіжного досвіду регіонального управління. З метою виявлення змісту державного управління на регіональному рівні умовах глобалізації важливо визначити, по-перше, як формується та реалізується сучасне державне (публічне) управління на регіональному рівні,

по-друге, на основі яких принципів відбувається взаємодія механізмів управління і самоврядування, по-третє, наскільки доцільним на сьогодні є виокремлення субрегіональних рівнів та їх роль у формуванні стратегії сталого розвитку. Зважаючи на багатоваріантність поняття «Механізм державного управління», запропоновано визначити механізм державного управління як складову частину системи публічного управління, що забезпечує, формалізує та здійснює самостійний вплив на зовнішні та внутрішні фактори, які впливають на функціонування системи і характеризуються цілями управління, структурними елементами, ресурсним потенціалом тощо.

Доцільно вказати на засади трансформації механізмів державного управління у загальнонаціональному контексті: проведення системних реформ, гармонізація законодавства України із законодавством ЄС, імплементація норм законодавства найбільш розвинених демократичних країн-членів ЄС адаптації національної правової системи України до європейської правової системи, проведення низки реформ, зокрема, судової, адміністративної, системи самоврядного управління, численних галузевих реформ. Разом з тим, європеїзація державного управління в Україні вимагає нагального вирішення проблеми територіальної організації влади на основі побудови досконалих механізмів регіонального управління відповідно до сучасного тренду сталого розвитку. Найвні теорії регіонального розвитку належать до інтегрованого наукового напрямку, що поєднує економічні, соціальні, культурні, екологічні та інші сфери функціонування регіонів з метою формування системи уявлень про закономірності їх розвитку і функціонування. На основі методології теорії регіонального розвитку є можливість:

- 1) виявляти тенденції розвитку регіонів;
- 2) розробити моделі й механізми регіонального розвитку;
- 3) прогнозувати результати реалізації галузевих і локальних реформ;
- 4) напрацювати алгоритми реалізації системних реформ на основі зарубіжного досвіду та принципів «Good governance».

Варто запропонувати концептуальні підходи щодо прийняття та реалізації стратегій

регіонального розвитку, сутність яких полягає в правовому забезпеченні інноваційної парадигми регіонального розвитку, дієвості регіонального управління, організаційно-інституційними умовами якого виступає: наявність відповідної правової бази, що унормовує реалізацію стратегії; визначення мети управлінської діяльності; фінансове забезпечення реалізації стратегії; визначення інститутів, відповідальних за реалізацію стратегії; установа суб'єктів, механізмів та інструментів регіонального управління. Адже ефективність впровадження концепту сталого розвитку у процесі формування засад регіональної політики визначається рівнем розробки теоретичного базису реформування, визначення організаційної моделі, правових основ управлінської діяльності, у тому числі регіональних програм як на рівні держави, так і на рівні регіонів. З'ясування можливих шляхів досягнення цілей суспільних реформ, запропонованих Президентом України В. Зеленським, залежить від аналізу наукового дискурсу проблематики діяльності органів влади регіонального рівня з метою його раціонального використання. Доведено доцільність дослідження механізмів державного управління сталим розвитком регіонів не тільки в системі соціальних, економічних та екологічних процесів з позицій ефективності публічного управління та гуманізаційних засад цивілізаційного розвитку щодо забезпечення прав людини третього покоління.

Власне сталий розвиток як процес виступає результатом прояву глобалізаційних процесів та цивілізаційного розвитку, розроблений на основі широкого спектру методологічних конструкцій, регулює надзвичайно широкий діапазон існування людства. При цьому сталий розвиток виступає на даний час єдиним обґрунтованим концептом глобального прогнозування, базується на дихотомії «потреби – обмеження», незалежно від того, стосується це спільноти людей, верстви населення, територіальних одиниць (регіонів), національних держав. Відповідно сучасний зміст поняття «механізм (механізми) державного управління сталим розвитком регіону» – відносно самостійна складова системи державного

управління у сфері регіонального управління, яка здатна функціонувати в умовах взаємовпливу економічних, соціальних політичних та інших протиріч, впливати на стабільний стан системи публічного управління відносин, й при цьому характеризується цілями управління, структурними елементами, критеріями ефективності управління, змістом регулюючого впливу, особливостями праввідносин

суб'єктів і об'єктів регіональної політики, інституціональним наповненням управління в сфері регіональної політики, організацією взаємодії складових механізму за принципом вертикальної субсидіарності, визначенням обсягу економічних, фінансових та людських ресурсів, необхідних для функціонування такого механізму на основі принципів багаторівневого управління

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. – URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254>.
2. Баштанник В. Трансформація державного управління в контексті європейських інтеграційних процесів : монографія. Дніпро : Моноліт, 2010. 390 с.
3. Загорський В. Державне управління в системі формування і реалізації регіональної політики в сучасних умовах. *Регіональна економіка*. 2016. №3. С. 19-25.
4. Рагімов Ф. Теоретико-методологічні засади функціонування механізмів державного управління сталим розвитком регіонів в умовах глобалізації. *Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. пр.* 2017. Вип. 4. С. 122-129.

References

1. Konstitucija Ukrainy: Zakon Ukrainy [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine] vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254> [in Ukrainian]
2. Bashtannik V. Transformacija derzhavnogo upravlinnja v konteksti evropejs'kih integracijnih procesiv [Transformation of state administration in the context of European integration processes: monografija . Dnipro : Monolit, 2010. 390 p. [in Ukrainian].
3. Zagors'kij V. Derzhavne upravlinnja v sistemi formuvannja i realizacii regional'noї politiki v suchasnih umovah [State administration in the system of formation and implementation of regional policy in modern conditions]. *Regional'na ekonomika*. 2016. № 3. S. 19-25. [in Ukrainian]
4. Soderbaum P. Understanding Sustainability Economics: Towards Pluralism in Economics. London: Earthscan, 2008, 158 p.
5. Baumgartner S. and Quaas M. What is sustainability economics? *Ecological Economics*. 2010. № 69. P. 445-450.
6. Ragimov F. Teoretiko-metodologichni zasadi funkcionuvannja mehanizmiv derzhavnogo upravlinnja stalim rozvitkom regioniv v umovah globalizacii [Theoretical and methodological principles of the functioning of mechanisms of state management of sustainable development of regions in the conditions of globalization]. *Derzhavne upravlinnja ta misceve samovrjaduvannja : zb. nauk. pr.* 2017. Vip. 4. S. 122-129. [in Ukrainian]